

NIOS 10TH **SANSKRIT**

Question Paper April 2022

This Question Paper consists of 42 questions and 8 Printed pages.
अस्मिन् प्रश्नपत्रे 42 प्रश्नाः एवम् 8 मुद्रित पृष्ठाः सन्ति ।

Sl. No.

Roll No.
अनुक्रमाङ्कः

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Code No.
कोड नं.

63/S/A/S

Set/सेट **A**

SANSKRIT

संस्कृतम्

(209)

Day and Date of Examination

(परीक्षादिवसः दिनाङ्कश्च)

Signature of Invigilators 1.

(निरीक्षकयोः हस्ताक्षरम्)

2.

सामान्य अनुदेशा :

1. अनुक्रमाङ्कः प्रश्नपत्रस्य प्रथमपृष्ठे अवश्यमेव लेखनीयः ।
2. निरीक्ष्यतां यत् प्रश्नपत्रस्य पृष्ठसंख्या प्रश्नानां संख्या च प्रथमपृष्ठस्य शीर्षे मुद्रितसंख्यानुसारमेव अस्ति । प्रश्नाः क्रमानुसारमेव सन्ति ।
3. वस्तुनिष्ठप्रश्नेषु (A), (B), (C) वा (D) विकल्पेषु कोऽपि एकम् उत्तरं चित्वा पृथक् रूपेण प्रदत्ते उत्तर-पुस्तिकामध्ये लिखेत् ।
4. वस्तुनिष्ठप्रश्नसहितं सम्पूर्णप्रश्नपत्रस्य उत्तराणि निर्धारितसमये एव लेखनीयानि ।
5. उत्तरपुस्तिकायां परिचयचिह्नम् अथवा कुत्रापि निर्दिष्टस्थानेतरस्थलेषु अनुक्रमाङ्कलेखनं सर्वथा वर्जितम् अस्ति ।
6. स्व-उत्तरपुस्तिकायां प्रश्नपत्रस्य कूट (कोड) संख्या 63/S/A/S-Set-A अवश्यं लेखनीया ।

SANSKRIT

संस्कृतम् (209)

समय : होरात्रयम्]

[पूर्णाङ्काः : 100

- निर्देशाः** (1) अस्मिन् प्रश्नपत्रे द्विचत्वारिंशत् प्रश्नाः सन्ति ।
(2) प्रत्येकम् प्रश्नस्य समक्षम् अङ्काः सूचिताः ।
(3) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः ।

खण्ड – क

1. बोपदेवः पाठ्यविषयाणाम् अवबोधनेनितान्तम् आसीत् । [1]
(A) तीव्रः (B) समर्थः
(C) असमर्थः (D) मन्दः
2. वृक्षे कीदृशः वानरः वसति स्म ? [1]
(A) कृष्णः (B) भयंकरः
(C) बलिष्ठः (D) दुर्बलः
3. प्राणादयः कम् एत्य अपृच्छन् ? [1]
(A) विष्णुम् (B) प्रजापतिम्
(C) महेशं (D) दैवज्ञम्
4. अरक्षितं तिष्ठति । [1]
(A) दैवहतं (B) दैवरक्षितम्
(C) दैवविसर्जितम् (D) दैवभक्षितम्
5. शक्रस्य सर्वलोकेषु व्याप्ता आसीत् । [1]
(A) लक्ष्मीः (B) कीर्तिः
(C) भीतिः (D) रीतिः

6. सूर्यग्रहणकाले सूर्य छादयति । [1]
 (A) पृथ्वी (B) भूच्छाया
 (C) ग्रहगतिः (D) शशी
7. अशक्तैः बलिनः शत्रोः किं कर्तव्यम्? [1]
 (A) अनुसंधानम् (B) आह्वानम्
 (C) आश्रयणम् (D) प्रपलायनम्
8. 'छात्राः सर्वान् विषयान् अवगच्छन्ति' इत्यत्र 'अवगच्छन्ति' क्रियापदे कः लकारः? [1]
 (A) लङ् (B) लट्
 (C) लृट् (D) लोट्
9. प्राणादयः पितरं गताः 'अत्र' पितरम् इति पदस्य मूल शब्दः कः? [1]
 (A) फिट् (B) पीतरि
 (C) पितृ (D) पितर
10. रिक्तस्थाने किं भविष्यति? 'ज्ञातव्याः षट् शुनः' । [1]
 (A) दोषाः (B) गुणाः
 (C) आहाराः (D) आचाराः
11. रामः सुग्रीवेण सह कस्मिन् पर्वते अमिलत्? पर्वतः कीदृशः आसीत्? [1 + 1 = 2]
12. (i) केभ्यः भीता सुरेंद्रवाहिनी पलायनम् अकरोत्?
 (ii) संन्यासिनः कुत्र विचरन्ति? [1 + 1 = 2]
13. (i) शांतिप्रियः शक्रः किमर्थं युद्धाय तत्परोऽभवत्?
 (ii) करालमुखनामकः मकरः कम् अपश्यत्? [1 + 1 = 2]

14. अधोलिखितं नाट्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नान् उत्तरत - [3 × 1 = 3]
 शकुन्तला - (सलज्जम्) तात ! वन्दे ।
 कण्वः - वत्से ! भर्तुः बहुमताभव । सम्राजं सुतम् आप्नुहि
 गौतमी - भगवन् ! वरः खलु एषः न आशीः ।
 कण्वः - वत्से ! इतः अग्निं प्रदक्षिणीकुरुष्व । एतेवहनयः दुरितम् अपघ्नन्तः त्वां पावयन्तु । प्रतिष्ठस्व इदानीम् ।
 प्रश्नाः -
 (i) शकुन्तला कं प्रणमति ?
 (ii) कण्वः कीदृशं सुतं प्राप्तुं शकुन्तलाम् आशीर्वदति ?
 (iii) वहनयः की पावयन्तु ?
15. कस्य चिदेकस्य चरित्रचित्रणं पंचवाक्येषुसंस्कृतेन कुर्वन्तु - [1 × 5 = 5]
 लवः अथवा चन्द्रकेतुः ।
16. प्रश्नान् उत्तरत - [1 + 1 = 2]
 (i) सर्वेषां गुणानाम् आधारः कः अस्ति ?
 (ii) पम्पातरे रामः काम् अपश्यत् ?
17. (i) अनन्तकः व्याधिः कः ?
 (ii) 'गीताञ्जलिः' कस्यकवेः कृतिः अस्ति ? [1 + 1 = 2]
18. ततस्तीरे सबर्मत्या नाम्ना सत्याग्रहाश्रमः ।
 महात्मा स्थापयामास सदनं सानुयात्रिकः ॥ [1 + 1 = 2]
 (i) कस्याः नद्याः तीरे सत्याग्रहाश्रमः अस्ति ?
 (ii) आश्रमं कः स्थापयामास ?
19. घृतक्षीरप्रदा गावो घृतयोन्यो घृतोद्भवाः ।
 घृतनद्यो घृतावर्तास्ता मे सन्तु सदा गृहे ॥ [1 + 1 = 2]
 (i) गावः किं-किं प्रददति ?
 (ii) गावः सदा कुत्र सन्तु ?
20. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - [3 × 1 = 3]
 सार्थः प्रवसतो मित्रं भार्या मित्रं गृहे सतः ।
 आतुरस्य भिषङ् मित्रं, दानं मित्रं मरिष्यतः ॥
 (i) गृहेवसतः मित्रं किम् ?
 (ii) भिषक् कस्य मित्रम् ?
 (iii) दानम् कस्य मित्रम् ?

21. निम्नलिखित श्लोकस्य अन्वये रिक्त स्थान पूर्ति कुरुत - [3 × 1 = 3]
 अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धोपसेविनः ।
 चत्वारि तस्य वर्धन्ते आयुर्विद्यायशोबलम् ॥
 अन्वयः - अभिवादनशीलस्य वृद्धोपसेविनः :
 तस्य आयुः विद्या यशः बलम्।
22. रेखांकितपदमाधृत्य प्रश्न निर्माणं कुरुत - [1 + 1 = 2]
 (i) दौवारिकः प्रभुवर्यस्य आदेशं पालयति ।
 (ii) दौवारिकः : संन्यासिनम् दुर्गाध्यक्षसमीपे नेतुम् इच्छति ।
23. कः कम्प्रति कथयति? [1 + 1 = 2]
 (i) अहो, बहुमत्स्योऽयं हृदः कदाचिदपि न अस्माभिरन्वेषितः ।
 (ii) अहो, श्रुतं भवद्भिः यत् मत्स्यजीविभिः अभिहितम् ।
24. (i) अभ्यंगः किं-किं करोति? [1 + 1 = 2]
25. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत [3 × 1 = 3]
 यद्यपि चंदनविटपो विधिना फलकुसुमविवर्जितो विहितः ।
 निजवपुषैव परेषां तथापि सन्तापमाहरति ॥
 (i) फलकुसुमविवर्जितः कः विटपः?
 (ii) सः जनानां सन्तापं केन हरति?
 (iii) साधनरहितः जनः केन सहायतां करोति ।
26. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रश्नान् उत्तरत - [3 × 1 = 3]
 ध्यायन् क्लेशान् स्वबन्धूनां तद्धितैक परायणः ।
 विराजते मुनिर्बुद्धो बोधिद्रुमतले यथा ॥
 (i) सत्याग्रहाश्रमे मुनिः कः आसीत्?
 (ii) सः आश्रमे केषां क्लेशान् ध्यायन् अतिष्ठत्?
 (iii) गांधिनः तुलना अत्रकेन कृता?
27. कस्यचिदेकस्य पाठस्य सारांशं पंचवाक्येषु लिखत - [1 × 5 = 5]
 (i) त्याज्यं न धैर्यम्
 (ii) करुणापरा हि साधवः
 (iii) प्राणस्य श्रेष्ठत्वम् ।

खण्ड-ख

(अनुप्रयुक्तव्याकरणम्)

28. अधोलिखितेषु तालव्यवर्णद्वयं चित्वा लिखत - [1 + 1 = 2]
क, च, श, स, ग
29. रेखांकितपदेषु संधिच्छेदं कृत्वा संधिनाम लिखत - [1 × 3 = 3]
देवागारे पिहित द्वारे तमो वृतेऽस्मिन् भजसे कम्?
त्यज जपमालां त्यज तव गाननास्त्यत्रेशः स्फुटय दृशम् ॥
30. सन्धिं कुरुत - [1 + 1 = 2]
सिंहात् + एकम् । अत्र + आगत्य ।
31. रेखांकितपदयोः कः मूलशब्दः का च विभक्तिः? [1 + 1 = 2]
माता भूमिः पुत्रोऽहं पृथिव्याः ।
32. रिक्तस्थानेषु अंकानां स्थाने संख्यावाचकानि पदानि लिखत - [3 × 1 = 3]
(i) 2 एतौ सुखमे घेते ।
(ii) 3 मत्स्यजीविनः आगमिष्यन्ति ।
(iii) 3 फलानि तत्र सन्ति ।
33. रेखांकित पदयोः कः धातुः कश्च लकारः? [1 + 1 = 2]
(i) ततः प्रविशति कश्यपः ।
(ii) सर्वे ग्रहाः परितः भ्रमन्ति ।
34. रेखांकितपदयोः कः मूलशब्दः का च विभक्तिः? [1 + 1 = 2]
लक्ष्मीः तस्य हृदयं दर्पभलिनं नाकरोत् ।
35. अधोलिखितयोः समस्त पदयोः विग्रहं लिखत - [1 + 1 = 2]
शान्ति प्रियः । जलाशयः ।
36. अधोलिखित विग्रहाणां कृते समस्तपदं लिखत - [1 + 1 = 2]
रामस्य पश्चात् । स्वेदजलेन आर्द्रः ।

37. रिक्तस्थाने किं पदं भविष्यति?

[1 + 1 = 2]

- (i) सः द्वादशशताब्द्यां । (जन् + क्त)
- (ii) त्वं फलं आगच्छ । (नी + क्त्वा)

38. रिक्तस्थान पूर्तिं कुरुत -

[3 × 1 = 3]

- (i) वृत्तं संरक्षेत् । (यत्न)
- (ii) परं पदं नास्ति । (सत्य)
- (iii) कूपसमीपे शिलाखण्डः आसीत् । (विशाल)

खण्ड - ग

(रचनाकौशलम्)

39. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्त प्रश्नान् उत्तरत -

[5 × 1 = 5]

प्रातःकालस्य समयः सुरभ्यः भवति । विविधवर्णानां खगानां मधुरगानं चित्तं प्रसादयति । शीतलः मंदवायुः बलंवर्धयति । येजनाः सूर्योदयात् पूर्वम् उत्तिष्ठन्ति ते स्वस्थाः चिरजीविनः भवन्ति । कोकिलस्वरः मनोहरति । पुष्पाणाम् सुगन्धिः मस्तिष्कम् आमोदयति । हरित तृणानि नेत्राणि शीतयन्ति । प्रातः भ्रमणम् अवश्यं कर्तव्यम् ।

प्रश्नाः

- (i) कः समयः सुरभ्यः भवति?
- (ii) तदा खगाः कीदृशं गानं कुर्वन्ति?
- (iii) 'मंदवायुः' इति पदस्य विशेषणम् किम्?
- (iv) 'कुसुमानाम्' इत्यर्थे अत्र अनुच्छेदे कः शब्दः प्रयुक्तः?
- (v) खगाः कीदृशाः सन्ति?

40. अधोलिखित विषयमधिकृत्य मञ्जूषा-पद-सहायतया एकम् अनुच्छेदं लिखत -

[1 × 5 = 5]

अहिंसा

मञ्जूषा

हिंसायाः परित्यागः मनसा कर्मणा वाचा पालनम् अहिंसायाः अहिंसकः धर्मशास्त्रेषु महत्त्वम् धर्मस्य लक्षणो प्रथमे स्थाने महर्षयः सदा अहिंसकाः दयावन्तः महात्मा गांधी अहिंसाबलेन देशं स्वतंत्रम् अकरोत् परमः धर्मः ।

41. भवान् प्रियव्रतः । शिक्षकदिवसस्य अवसरे भवान् विद्यालये शिक्षकरूपेण पाठितवान् । तत् सूचयन् स्वपितरं पत्रमेकं मञ्जूषायां प्रदत्तैः शब्दैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा लिखतु । [1 × 5 = 5]

जबलपुरतः

तिथिः

आदरणीयाः पितृचरणाः

सादरं प्रणामाः ।

अद्य शिक्षकदिवसे अस्माकं (i) अहं शिक्षकः भूत्वा पाठितवान् । अस्मिन् (ii) भवतां (iii) कामये । भवताम् (iv) मम (v) सर्वदा भवेत् इति

भवतां पुत्रः

प्रियव्रतः

मञ्जूषा

विद्यालये कृपा पवित्रदिने आशीर्वादं उपरि

42. अधोलिखितं चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषा पदसहायतया पञ्च वाक्यानि संस्कृतेन लिखत -

[5 × 1 = 5]

मञ्जूषा

पुस्तकालये, पुस्तकानि छात्राः पठन्ति ध्यानेन मौनेन कोलाहलः वर्जितः समाचार पत्राणि कथा पुस्तकानि केऽपि रुच्यनुसारं गृहे पठनाय गृह्णन्ति ।

ॐॐॐ

